ИЗБОРНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Изборног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду бр. 3981/1, од 23. 12. 2014. године, изабрани смо у Комисију за припрему извештаја о кандидатима који су се јавили на конкурс за избор доцента за ужу научну област Српски језик, предмет Синтакса српског језика. На расписани конкурс, објављен у листу *Послови*, бр. 604 од 14. 1. 2015. године, јавио се један кандидат: др Балша Стипчевић. Имамо част да о кандидату поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографски подаци

Балша Стипчевић је рођен 10. 4. 1974. године у Београду, где је завршио основну школу и гимназију. На Филолошком факултету Универзитета у Београду дипломирао је (на групи Српски језик и општа лингвистика) школске 1999/2000. године, с просечном оценом 10, а постдипломске студије (смер Наука о језику) завршио је 2007. године, одбранивши магистарски рад *Глаголи с рекцијском допуном у инструменталу без предлога и с предлогом* с(а) *(на материјалу* Речника српскохрватскога књижевног језика *Матице српске),* под менторством проф. др Љубомира Поповића. На истом факултету докторирао је 12. 12. 2014. године, одбранивши дисертацију под насловом *Дативне рекцијске конструкције с непрелазним глаголима у савременом српском језику* (ментор проф. др Душка Кликовац).

Од 2000. године ради на Катедри за српски језик с јужнословенским језицима Филолошког факултета у Београду, најпре као асистент приправник, а од 2007. године као асистент, на предмету Савремени српски језик. Држи вежбе из предмета Синтакса српског језика (за студенте групе 01), одн. Савремени српски језик II (за студенте група 05, 06, 08). У 2007–2008. години био је на својој катедри координатор за реформу и акредитацију студијских програма.

2. Библиографија

Чланци

1. „Формални приступ језику и граматици“, *Свет речи,* 15–16, 2003, стр. 17–21.
2. (с Тањом Самарџић) „Терминологија синтаксе падежа Михаила Стевановића“, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 32/3, 2003, стр. 139–156.
3. (с Тањом Самарџић) „Подела глагола на врсте и одговарајућа терминологија у *Савременом српскохрватском језику II* М. Стевановића“, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 33/3, 2004, стр. 133–146.
4. „Семантичке улоге у савременој лингвистичкој теорији“, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 36/3, 2008, стр. 115–154.
5. „О конструкцијама типа *почети с нечим, завршити с нечим, одуговлачити с нечим*“, *Српски језик*, XV, 2010, стр. 703–718.

6. „Глаголи с рекцијском допуном у беспредлошком инструменталу и њихови реченични модели“, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 39/3, 2010, стр. 175–254.
7. „Транзитивни глаголи с два објекта у социјативном односу“, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 40/3, 2011, стр. 153–181.
8. „Реципрочни глаголи са социјативним инструменталом“, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 41/3, 2012, стр. 237–299.
9. „Два типа модалних дативних конструкција с речцом *се*“, *Српски језик*, XX/1–2, 2015. (у штампи).

Саопштења

1. (с Аном Батас) „Енклитике као проблем у настави српског језика као страног“, међународни научни скуп *Српски као страни језик у теорији и пракси II*, Београд (Филолошки факултет), 22–24. 10. 2010.

3. Оцена радова

3.1. У раду „Формални приступ језику и граматици“ Б. Стипчевић је прегледно и систематично изложио основне принципе формалног приступа језику и дефинисао термине и појмове који се у том приступу употребљавају.

У радовима „Терминологија синтаксе падежа Михаила Стевановића“ и „Подела глагола на врсте и одговарајућа терминологија у *Савременом српскохрватском језику II* М. Стевановића“ (написаним у коауторству с Тањом Самарџић) анализирани су термини и појмови које М. Стевановић користи у својој синтакси падежа, одн. класификацији глагола; дат је не само систематичан и прегледан приказ тог сегмента Стевановићеве граматике него су, на одмерен начин, изнете и примедбе и сугестије за уклањање појединих недостатака.

У обимном раду под бр. 4. кандидат даје преглед концепције семантичких улога у савременој лингвистичкој теорији англосаксонске провенијенције, са сврхом, како сам каже, да се домаћим лингвистима олакша сналажење у тој области, будући да се у лингвистичком опису савременог српског језика семантичке улоге готово и не користе као концепт. У раду приказује неколико теоријских модела у којима семантичке улоге заузимају битно место – а то су падежна граматика (у верзијама Ч. Филмора, Џ. Андерсона и Џ. Кука), централна струја генеративне граматике и функционална граматика (у оквиру ове последње – амстердамска школа С. Дика и системско-функционална граматика М. Халидеја) – с освртом још на неке теоријске правце. После јасног и прегледног излагања идеја у вези са сваким од тих приступа, илустрованог примерима на српском језику, Балша Стипчевић даје општији поглед на концепције семантичких улога, коментаришући проблеме с којима се оне срећу и наводећи решења којима су досад прибегавале. Списак литературе коју је кандидат користио могао би по обиму и озбиљности одговарати и магистарском раду. У овом раду, дакле, кандидат домаћој научној јавности на најбољи начин приближава тему којој, упркос њеној важности и обиму, а вероватно због њене сложености, у нашој научној литератури практично досад није поклањана пажња.

Радови под бр. 5, 6, 7 и 8 посвећени су глаголима са допуном у инструменталу. У њима се такви глаголи идентификују, анализира се њихово

значење и синтаксичко понашање, сврставају се у главне синтаксичко-семантичке класе и образују се – и табеларно приказују – одговарајући минимални реченични модели. Уз сваки модел дају се напомене у вези с глаголима и несубјекатским номиналима који се у њему јављају.

У раду под бр. 5 кандидат се бави конструкцијама као што су *почети с певањем, завршити с радом, одуговлачити с одлуком, оклевати с одласком,* односно глаголима који их граде. Иако су сами глаголи – укупно њих 95 – ексцерпирани из *Речника српскохрватскога књижевног језика* Матице српске, главни проблем у истраживању је била, заправо, њихова идентификација, будући да *Речник* обично није давао потврде за те глаголе у наведеним конструкцијама. Стога је кандидат одговарајуће примере проналазио у другим (углавном електронским) изворима. Он је у раду, дакле, идентификовао глаголе који се могу јавити у поменутој конструкцији, детаљно описао ту конструкцију и осветлио је са свих релевантних аспеката.

Рад под бр. 6 бави се глаголима који као рекцијску допуну имају именичку јединицу у беспредлошком инструменталу (глаголи типа *управљати (нечим), махати (нечим), бавити се (нечим)* – укупно њих 327). У уводу овог рада Б. Стипчевић износи и коментарише теоријске проблеме које овакво једно истраживање покреће: на основу којих критеријума се уопште могу идентификовати објекатске допуне, какав је утицај глаголске творбе на глаголску рекцију, како третирати глаголску полисемију.

У раду под бр. 7 даје преглед глагола у савременом српском језику који се употребљавају у конструкцијама с две допуне: једна је у беспредлошком акузативу, а друга у предлошко-падежној конструкцији *с(а)*+инструментал Кандидат констатује да је у питању стабилан и продуктиван синтаксичко-семантички тип, који у литератури није детаљније представљен. Пре самог пописа и анализе глагола (којих има укупно 272) кандидат детаљно и сликовито анализира њихову општу семантику и синтаксичко понашање и на основу те анализе утврђује њихова четири типа (*спојити (нешто с нечим), изједначити (нешто с нечим), упознати (некога с неким), помирити (некога с неким)*).

У раду под бр. 8 даје се исцрпан преглед реципрочних глагола који се употребљавају у конструкцији са социјативним инструменталом (глаголи типа *борити се, туђи се; свађати се, судити се; разговарати; договорити се; раскусурати се*). У уводу кандидат детаљно образлаже критеријуме за идентификовање реципрочних глагола и даје њихову класификацију.

У раду под бр. 9 Б. Стипчевић се бави двема врстама модалних рефлексивних конструкција с дативним номиналом као доживљавачем, одн. логичким субјектом: *Спава ми се, Једе ми се чоколада*, одн. *Приспавало ми се* и *Пријела ми се чоколада*. У раду се најпре резимирају досадашња истраживања о првом типу конструкција, који износи модално стање у његовом трајању; у вези са дилемом да ли су у питању рефлексивни глаголи или рефлексивне конструкције, кандидат сматра да је несумњиво у питању посебан, изузетно продуктиван тип рефлексивних конструкција, које се могу градити од најразличитијих глагола; затим те конструкције илуструје примерима и описује њихову синтаксу (минимални модел), утврђујући три подтипа тих конструкција, у зависности од прелазности глагола (*Спава ми се, Игра ми се шах, Пило ми се воде*); после детаљне анализе њихове модалне семантике, утврђује значење и функцију дативног номинала. Што се тиче другог типа конструкција, којима се исказује доживљавачево западање у одређено стање, Б. Стипчевић трима глаголима који се могу наћи у РМС додаје још седамдесетак (то су глаголи као

привежбати се, придоручковати се, прикуповати се итд.) и анализира њихово синтаксичко понашање и творбу. Пореди семантику и продуктивност ова два типа конструкција; утврђује да у првом типу – који је веома продуктиван – конструкција рефлексивност и деагентизованост нису везане за глаголску лексему, већ за конструкциони модел, те припадају синтаксичком нивоу; код другог типа – знатно мање продуктивног – рефлексивизација и деагентизација се везују за деривациони план, „где се, уз префиксацију префиксом *при-* (и перфективизацијом), ствара нова рефлексивна глаголска (псеудо)лексема, чије су синтаксичке могућности условљене синтаксичким могућностима мотивног глагола“. Кандидат долази до занимљивог закључка да, ако је мотивни глагол прелазан, „овај процес има и све карактеристике пасивизације, али нарочитог, ’творбеног’ типа“. У раду такође предлаже на који би начин други тип конструкција могао бити регистрован у лексикографским изворима.

На крају, библиографска јединица под заглављем *Саопштења* јесте резиме реферата које је кандидат, у сарадњи с мр Аном Батас, изнео на научном скупу посвећеном српском језику као страном. У реферату се износе разлози због којих енклитике представљају тешкоћу у настави српског језика као страног и, након осврта на третман енклитика у постојећим уџбеницима српског као страног, предлаже се неколико модела вежбања уз помоћ којих би се усвајање њихове употребе могло убрзати и олакшати.

3.2. Своје занимање за рекцију глагола Б. Стипчавић наставља и у својој докторској дисертацији, под насловом *Дативне рекцијске конструкције с непрелазним глаголима у савременом српском језику*. То се истраживање тиче, с једне стране, једног аспекта синтаксе и семантике српског датива, а с друге – једног битног сегмента глаголске лексике у српском језику – оних непрелазних глагола који захтевају рекцијску допуну реализовану именичком јединицом у дативу без предлога и с предлозима. У раду се проучавани глаголи побрајају и исцрпно представљају, сврставају у одговарајуће синтаксичко-семантичке класе и према њима образују одговарајући реченични модели; анализира се мотивисаност и продуктивност модела, могуће варирање рекције у зависности од полисемичне структуре глаголске лексеме, ограничења везана за семантичка обележја лексичког „пуњења“, прототипичне референте реченичних чланова, као и постојање конкурентних рекцијских решења за поједине глаголе или глаголске класе.

У овом раду кандидат је морао да се одреди и према неким ширим теоријским питањима: шта је рекција (с обзиром на то да постоји проблем разграничења прилошких и рекцијских допуна), те шта је регирани, а шта слободни датив. У оквиру овога другог, убедљиво образлаже своју одлуку да у регирани датив укључи и део категорије логичког субјекта – што у науци у српском језику представља теоријску новину.

Ево шта је Комисија написала у свом извештају о оцени ове докторске дисертације:

„Докторска дисертација мр Балше Стипчевића је савесно и зрело урађен рад, писан не само на основу одличног познавања релевантне литературе него и са способношћу за њену критичку процену, не само с великом пажњом и истрајношћу него и са тананим осећањем за семантичке нијансе и слухом за различите синтаксичке могућности. Тај рад је допринос науци о српском језику на више начина.

(1) Кандидат је овим радом обогатио опис савременог српског језика. Он је, најпре, уложио изузетан труд у то да уопште идентификује непрелазне глаголе у српском језику који имају дативну рекцију, а затим да утврди како изгледају (тачније – како све могу изгледати) њихови модели – будући да једнојезични речници српског језика ни о једном ни о другом не дају о томе увек поуздане податке. У ту сврху прегледао је врло разноврсне изворе (понајвише електронске), који припадају различитим функционалним стиловима; међу њима је најдрагоценији разговорни језик, јер је у речничким примерима потпуно незаступљен, а одсликава стварно стање језика – квалитет којим се корпуси засновани на типичном писаном језику често не могу похвалити. Стога је добијена слика и богатија и сложенија него што би била она добијена само на основу речника. На пример, кандидат наводи следеће конструкције с глаголом *честитати*: *Честитао му је што је победио / јер је победио / на победи / за победу / због победе*, с глаголом *помагати – помоћи некоме у нечему / при нечему / приликом нечега / око нечега / код нечега / с(а) нечим / у вези с(а) нечим / да се уради нешто / кад се радило нешто*, а с глаголом *гадити се – Мени се то гади, Ја се гадим тога, Ја се гадим од тога, Ја се гадим на то, Ја се гадим над тим, Мени се гади, Мени се гади на то, Мени се гади од тога, Мени се гади над тим* итд. За таквим примерима следи дискусија о семантичким и другим разликама између тих конструкција. Треба истаћи да је овај посао био и велики и мукотрпан – кандидат наводи да се број примера које је цитирао у раду а прикупио из електронских извора мери хиљадама.

Друга вредност истраживања јесу сами реченични модели, којима је брижљиво описано синтаксичко понашање и семантика проучаваних глагола. Треба приметити и да је кандидат у напоменама у вези с моделима пружио понекад праве мале студије о појединим проблемима – као илустрације можемо навести расправу о асертивним глаголима (т. 2.1.1), анализу глагола *помоћи* (т. 2.2.1), анализу у вези са семикопулативним глаголима (т. 2.3.6.2), дискусију о конструкцијама типа *Спава ми се* (т. 2.3.7), анализу глаголу *требати* (т. 2.3.8) и друге.

(2) Овај рад има и теоријске доприносе.

Најпре, знатно је проширено наше знање о семантици датива, тако што су детаљно описане семантичке улоге које одговарају (пре свега беспредлошком) дативу у функцији рекцијске допуне, а великим делом и у функцији логичког субјекта. При томе је закључено да се читав семантички простор беспредлошког датива не може подвести под категорију циљане особе – због тога што дативни референт није у свим рекцијским глаголским конструкцијама особа, па ни персонификовани неособни референт; то важи за глаголе из т. 2.6. и 2.7. (нпр. *учити се нечему, допринети нечему; смејати се нечему* и сл.).

Затим, кандидат је дао свој допринос и разумевању појма рекције, тиме што га је проширио и на део логичког субјекта – о чему се граматичка литература досад није недвосмислено изјашњавала.

Такође, утврдио је да је код одређених класа глагола њихов аспектуални тип – у раду се користио поделом на активност, стање, достигнуће или остварење – битан фактор за рекцијско понашање.

(3) Резултати овог истраживања могу имати и практичне примене. Наиме, наводећи дефиниције глаголских значења и примере из речника и допуњавајући их сваки пут кад је то било потребно, кандидат је указао и на недостатке у обради глаголских значења и њиховог синтаксичког понашања у

нашим једнојезичним речницима, отварајући тиме простор за побољшање лексикографске праксе. А дескриптивни део рада, у којем се утврђује које све моделе граде проучавани глаголи – може се применити у настави српског језика као страног.“

3.3. Као резиме коментара о радовима др Балше Стипчевића рећи ћемо следеће. Радови које је кандидат објавио, одн. његова још необјављена докторска дисертација, припадају области опште лингвистике или – већим делом – савременог српског језика. Сви су рађени озбиљно, темељито, акрибично и са одличним разумевањем коришћене литературе; написани су прегледно и систематично, јасним, прецизним и однегованим научним језиком. Његови истраживачки радови засновани су на импресивном корпусу и доносе резултате који су вредни и за науку о српском језику и за наставну и лексикографску праксу.

4. Учешће у пројектима и на научним скуповима

Од 2002. до 2005. године учествовао је у научним пројектима *Терминолошка стандардизација лингвистичког описа савременог српског језика* (1748) и *Интеракције између текста и речника* (1743), од 2006. до 2010. године у научном пројекту *Теоријско-методолошки оквир за модернизацију описа српског језика* (148021), а од 2011. године учествује у научном пројекту *Српски језик и његови ресурси: теорије, опис и примене* (178006). Сва четири пројекта финансирана су од стране Министарства за науку Републике Србије.

У оквиру тих пројеката кандидат учествује и на скуповима Научни састанак слависта у Вукове дане.

5. Педагошки рад

Балша Стипчевић држи вежбања из синтаксе српског језика за студенте група 01, 05, 06, 08. Часове држи веома компетентно и с великим залагањем, што се види и по одличном успеху студената који их похађају. На располагању је студентима не само на часовима и консултацијама него и у комуникацији електронском поштом.

Покренуо је и одржава одличан интернет сајт посвећен предметима из којих држи вежбања (на адреси sintaksa.fil.rs), на ком студенти могу пронаћи све релевантне информације у вези с наставом и испитима и који редовно ажурира.

Од 2001. године више пута је био лектор за српски језик на Скупу слависта, који сваког септембра организује Међународни славистички центар на Филолошком факултету. У фебруару 2003, мају 2003. и јануару 2007. године држао је радионице из синтаксе на семинарима које за наставнике и професоре српског језика и књижевности организује Друштво за српски језик и књижевност Србије. У марту 2010. године био је предавач на *Семинару српске језичке културе* Задужбине Илије М. Коларца, а почев од 2010. године у истој установи сваке године (с проф. др Душком Кликовац) држи *Семинар из интерпункције*. Неколико пута био је ангажован као гостујући сарадник на лингвистичком семинару Истраживачке станице Петница.

6. Друге стручне активности

Кандидат је од 2002. године члан Комисије за корпус Одбора за стандардизацију српског језика, а од 2014. године члан Комисије за стандарде (А037 – *Терминологија*) Института за стандардизацију Србије.

7. Предлог Комисије

На основу свега изнетог, **Комисија са задовољством предлаже Већу да др Балшу Стипчевића изабере у звање доцента за ужу научну област Српски језик (предмет Синтакса српског језика).**

_____
др Душка Кликовац, ред. проф.

_____
др Рајна Драгићевић, ред. проф.

_____
др Љубомир Поповић, ванр. проф.